

Nom del castell: Cervelló
Data de construcció: segle X
Municipi: Cervelló
Comarca: Baix Llobregat
Altitud: 270 m
Coordenades: E 413099.5, N 4582532 (ED50 UTM 31N)
Longitud: 1° 57' 34.14" *Latitud:* 41° 23' 15.99" (ETRS89 Geodèsiques)
Com arribar-hi: des de Cervelló, i després de la gran rotonda de sortida de la autovia, girar a la dreta, entrant a la població. Tornar a girar a la segona travessia a la dreta, en una curva molt pronunciada, amb baixada. Passar per sota del pont de la autopista, i a continuació girar a l'esquerra. Ara, la carretera, asfaltada, té al costat esquerra tot un petit passeig peatonal i per bicicletes, separat de la via per un vallat de fusta. Aviat, a la dreta veurem un trencall amb la indicació "Església de Santa Maria de Cervelló". Agafem-lo. De seguida, a l'esquerra trobem un altre trencall, amb una petita esplanada al davant on s'inicia una pista de muntanya, barrat el pas per una cadena. Hi ha lloc per deixar-hi el vehicle, continuant a peu, a cent metres i escaig trobarem l'església de Santa Maria. Tornem a la carretera. De seguit a la dreta un altre trencall on neix una altra pista de muntanya. Cal aparcar aquí el vehicle i continuar a peu, per la carretera, en direcció amunt, pel voral esquerra, amb precaució, donat que hi ha molt poc espai entre els cotxes que circulen i nosaltres, que ara tenim un barranc a l'esquerra. Al cap de molt poc, entre una curva i contracurva, a l'esquerra veurem una elevació del terreny, un turó. Aquí, a sota del voral, neix un petit caminet, que ens portarà al cap de 10 metres a les ruïnes del castell, força amagat entre la vegetació.

Interior del castell

L'any 904, el comte Guifre Borrell, que residia al castell de Cervelló, amb assistència del bisbe Teuderic de Barcelona i de l'abat Donadeu de Sant Cugat, va organitzar el repoblament de la zona. A partir d'aquest moment, la relació entre el castell i el monestir de Sant Cugat del Vallès fou estreta, ja que el monestir era l'encarregat de controlar totes les possessions eclesiàstiques de la vall.

L'any 992, els comtes Ramon i Ermengol, actuant conjuntament, van vendre el castell amb els seus termes i esglésies, i totes les possessions que en depenien, a Ènec Bonfill. Els límits del seu terme eren Eramprunyà, Olèrdola, Subirats, Gelida i Corbera fins al Llobregat.

Durant els segles XI i XII, la fidelitat dels Cervelló als comtes barcelonins fou constant. Al s. XIII, però, el seu comportament va canviar radicalment i a partir de llavors es van dedicar a lluitar contra el rei. Les guerres que es van succeir, com la revolta nobiliària contra Jaume I (1259), van afectar les terres del Llobregat i sobretot les de la baronia de Cervelló. A causa d'això, molts habitants de la zona van emigrar cap a Tortosa i, el 1267, Guillem II de Cervelló es veia obligat a fer una nova carta de franqueses als habitants del castell.

Les guerres contra el rei van continuar fins que el 1297 Guerau II va vendre la baronia de Cervelló al rei Jaume II. Al començament del s. XIV, el castell passava a mans dels comtes

Situació històrica

L'origen del terme cal cercar-lo en el seu castell, documentat des de l'any 904, quan el comte Guifre Borrell va organitzar el repoblament de la zona. Des del castell es controlaven i defensaven totes les terres dels voltants. L'origen del llinatge dels Cervelló és el noble Ènec Bonfill, al qual els comtes Ramon i Ermengol l'any 992 venien el castell amb les seves possessions.

Imatges del castell de Cervelló

de Pallars i tornava a poder del rei el 1374. Va canviar diverses vegades de propietat, i encara es va veure involucrat en la guerra de Successió (s.VIII).

Les restes

El recinte sobirà, que s'alçava a la banda de ponent del conjunt fortificat, era el sector més desprotegit, ja que els altres costats quedaven salvaguardats per espadats naturals. Una muralla romànica (segles XI-XII)

tanca el recinte sobirà i s'hi conserven les restes de la capella del castell, una construcció força malmesa que cal datar al s. XIII. Prop de la capella s'alça una massissa torre de planta trapezial (s. XIII), construïda amb carreus similars als de la capella.

Al recinte jussà es conserven vestigis d'edificacions destinades a habitatge. Aquest recinte, que era l'albacar del castell, quedava tancat per una muralla del s. XI reformada al s. XIII. Les diverses estances que s'hi identifiquen —una d'aquestes, la sala coneguda com de Baix, encara conserva una part de la volta que la cobria— corresponen a construccions dels segles XI-XII, amb reformes dels segles XIII i XIV.

Sant Esteve de Cervelló (avui Santa Maria de Cervelló o dels Socors)

A l'inici del s. X, l'església era dedicada a la Santa Creu, a sant Esteve i a sant Dalmau. El 904, el comte Guifre Borrell, que residia al castell de Cervelló, donava a l'abat de Sant Cugat unes terres on es trobava emplaçada l'església de Santa Creu, i al mateix temps el bisbe de Barcelona, Teuderic, donava l'església a l'abat de Sant Cugat perquè en tingués cura. Malgrat això, el comte no devia renunciar del tot a l'església, perquè es va reservar l'altar de Sant Esteve.

Vers el 992, els comtes Ramon i Ermengol, fills del comte Borrell, van vendre a Ènnec Bonfill el castell de Cervelló amb els seus termes i possessions, tant de terres, masos i camps de conreu com d'esglésies. Bonfill, d'altra banda, va obtenir del bisbe Aeci l'alou que la seu de Barcelona tenia a Cervelló, però no l'altar de Santa Creu, que era en mans de Sant Cugat i al qual no renunciava. Aquesta duplictat de senyories, la de Sant Cugat i la del senyor de Cervelló, comportà nombrosos conflictes feudals que van acabar amb un probable pacte entre ambdues parts. Els senyors de Cervelló es van quedar l'església amb tots els seus delmes de resultes del pacte.

El 1231, el temple era consagrat de nou. Segons sembla, aquesta consagració no es devia a una reconstrucció important del temple, sinó més aviat a alguna reforma o

Interior de Santa Maria de Cervelló

esdeveniment de relleu. L'església fou abandonada el 1872 a causa de la formació del nou nucli de Cervelló, dins el qual es va erigir una nova parròquia.

L'edifici

Construïda íntegrament amb pedra sorrenca de la muntanya on s'alça, l'església consta d'una nau coberta amb volta de canó de mig punt, reforçada per dos arcs torals i coronada a l'est per un absis semicircular que té cinc nínxols rebaixats al gruix del mur. A banda i banda del tram de nau que precedeix l'absis, s'hi obren dues capelles del s. XVI. En aquest tram, la nau queda coberta per una cúpula construïda sobre trompes en forma de petxina, que a l'exterior es resol en un cimbori vuitavat. Al costat de les capelles esmentades hi ha dues capelles més, construïdes al s. XVIII.

També són posteriors a l'obra romànica la porta d'entrada, oberta a la façana oest i refeta en estil renaixentista, i l'òcul que la corona.

A l'absis, s'hi obren tres finestres de doble esqueixada i arc de mig punt, i n'hi ha quatre més a l'esvelt tambor de la cúpula. Al llarg de les naus nord i sud també sembla que hi devien haver diverses finestres de les mateixes característiques, però no s'han conservat.

A les façanes exteriors del temple encara podem veure, malgrat els afegitons tardans de capelles, una decoració llombarda d'arcuacions entre lesenes que ressegueix els murs laterals i oest de la nau i l'absidal. La decoració del cimbori també consisteix en motius llombards. L'església és un magnífic exemple de les formes decoratives de l'arquitectura del s. XI català, similar a la del monestir de Sant Ponç de Corbera i a la d'altres esglésies de la comarca d'Osona, com ara Sant Pere de Savassona. D'altra banda, el seu aparell, de carreus simples i escairats, s'inscriu dins les fórmules més habituals de construcció del s. XI, època en què l'ús d'elements com ara la trompa i la petxina s'aparten dels models més comuns, però que són corrents en conjunts singulars.

Prop de l'església es conserva un antic cementiri de tombes antropomorfes, algunes de les quals es poden datar al s. X.

Nota: extret del volum Baix Llobregat de la Catalunya Romànica d'Editorial Pòrtic, abril de 2002
Jordi Gironès Vilardebò

Desembre de 2008

Santa Maria de Cervelló